

Вознюк О.І.

студент,

Науковий керівник: Резникова М.О.

кандидат філософських наук, доцент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ВИТРЕБУВАННЯ МАЙНА З ЧУЖОГО НЕЗАКОННОГО ВОЛОДІННЯ (ВІНДИКАЦІЙНИЙ ПОЗОВ)

«Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом» – так в Конституції України проголошено один з найважливіших конституційних принципів та водночас і обов'язків держави. Основною метою цивільного законодавства України є виконання вище наведеної конституційної засади, котра гарантує право на захист цивільних прав та інтересів кожній особі, та їх судовий захист.

Витребування майна із чужого незаконного володіння – це передбачений законом спосіб захисту цивільних прав та інтересів власника майна чи особи, що має речове право на майно (титульного володільця), який полягає у відновленні становища, що існувало до порушення, шляхом повернення об'єкта права власності у володіння власника (титульного володільця) з метою відновлення права використання власником усього комплексу його правомочностей.

Одним із основних речово-правових засобів захисту права власності є позов про витребування майна з чужого незаконного володіння – віндикаційний позов, котрий визначений статтею 387 Цивільного кодексу України (далі за текстом – ЦК України). В разі небажання незаконного володільця повертати майно власнику на його вимогу, останній вправі звернутися до суду в порядку цивільного судочинства із позовом про витребування майна з чужого незаконного володіння. Таким чином, власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним.

Метою віндикаційного позову є забезпечення введення власника у володіння майном, якого він був незаконно позбавлений. У випадку позбавлення власника володіння нерухомим майном означене введення полягає у внесенні запису про державну реєстрацію за власником права

власності на нерухоме майно (принцип реєстраційного підтвердження володіння нерухомістю) [8].

Позивачем за віндикаційним позовом є:

1. Власник, позбавлений володіння річчю (фізична особа, юридична особа, інші суб'єкти права власності, визначені ч. 1 ст. 318 ЦК України).

2. Законний «титкульний» володілець – особа, яка хоч і не є власником, але володіє майном на підставі, передбаченій законом або договором.

Відповідачем за віндикаційним позовом визнається:

1. особа, яка незаконно, без належної правової підстави володіє чужим майном. Незаконним володільцем вважається будь-яка особа, яка заволоділа чужим майном за відсутності правової підстави для цього – закону, договору, адміністративного акта (крадій, шахрай, грабіжник, набувач, який придбав річ в особи, яка не мала права її відчужувати) [7].

Відповідно до частини 1 статті 27 Цивільного процесуального кодексу України (далі за текстом – ЦПК України), з даним позовом позивач (власник, позбавлений володіння річчю) звертається до місцевого загального суду за місцем проживання відповідача (володілець який володіє майном на підставі, передбаченій законом або договором) [2].

До обов'язкових елементів віндикаційного позову котрі повинні бути відображені в позовній заяві належать предмет, підстава та зміст. Предметом позову є матеріально-правова вимога позивача до відповідача. Таким чином, предметом віндикаційного позову є вимога неволодіючого майном власника до незаконно володіючого цим майном не власника про повернення індивідуально-визначеного майна з чужого незаконного володіння. Важливою умовою звернення з віндикаційним позовом є відсутність між позивачем і відповідачем зобов'язально-правових відносин, що однак не завжди враховується у судовій практиці.

Підставою віндикаційного позову є обставини, які підтверджують правомірність вимог позивача про повернення йому майна з чужого незаконного володіння (це факти, що підтверджують право власності на витребуване майно, вибуття його з володіння позивача, перебування його в натурі у відповідача та ін.). З позицій процесуального права ці та інші обставини становлять предмет доказування. Підставою для відмови у даному позові може бути наявність обставин, які передбачають правомірність користування відповідачем даним майном [5].

Ціною віндикаційного позову про визнання права власності на майно або його витребування визначається – вартістю майна. При цьому судовий збір підлягає сплаті в розмірі 1% від ціни позову, але не менше 0,4 розміру

прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 5 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [2; 3].

Відповідно до положень статті 387 ЦК України, суди повинні виходити з того, що власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним і в якій майно фактично знаходиться та є індивідуально визначеним. Позов про витребування майна, пред'явлений до особи, у незаконному володінні якої це майно знаходилось, але на момент розгляду справи в суді у неї відсутнє, не може бути задоволений.

Якщо під час судового розгляду за позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння спірне майно було передано відповідачем іншій особі в тимчасове користування, суд, відповідно до статті 33 ЦПК України, за клопотанням позивача залучає цю особу як співвідповідача.

У разі якщо під час судового розгляду за позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння спірне майно було відчужено відповідачем іншій особі та передано їй у володіння, суд відповідно до статті 33 ЦПК за клопотанням позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем або залучає до участі у справі цю особу як співвідповідача. При цьому відчужувач залучається до участі у справі як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача (статті 35, 36 ЦПК України) [2].

Постановою Великої палати Верховного суду, визначено обов'язкові умови для задоволення ввідикаційного позову, зокрема, встановлення під час розгляду спорів про витребування майна, також і тієї обставини, чи перебувало спірне майно у володінні позивача, який указує на порушення своїх прав як власника, на підставах, визначених законодавством, який на момент подання позову не є власником цього майна, однак уважає себе таким [9].

Отже, аналіз цивільного та цивільно-процесуального законодавства України дає змогу актуалізувати наступні висновки:

1. *По-перше*, для правильного застосування ввідикаційного позову необхідно неухильно дотримуватися принципу чіткого розмежування застосування різних способів захисту права власності, визначення предмету та об'єкту позову, встановлення належності суб'єктів даного спору, перевірки дотримання умов, необхідних для пред'явлення позову.

2. *По-друге*, також, позов про витребування майна з чужого незаконного володіння може бути пред'явлено особою, яка володіла річчю в силу зобов'язання. У випадку, якщо майно після вчинення

декількох правочинів опинилося у володінні особи (покупця), яке передане їй не власником майна, а іншою особою, тоді власник не повинен вимагати визнання недійсними усіх правочинів, внаслідок яких річ виявилась у незаконному володінні відповідача, лише до фактичного утримувача майна. Якщо судом винесено рішення про вилучення майна у покупця, у якого остаточно знаходилося майно, продавець зобов'язаний відшкодувати покупцю понесені ним збитки.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. № 435-IV, редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України 1618-IV редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7345>
3. Закон України «Про судовий збір» 3674-VI, редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>
4. Постанова Пленуму вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № від 07.02.2014 – Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14#Text>
5. Електронний ресурс «Безоплатна правова допомога», витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/>
6. Електронний ресурс Верховний суд Віндикаційний і негаторний позови: деякі висновки Великої Палати Верховного Суду – Дмитро Гудима. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Prezent_Hudima_zahust.pdf
7. Електронний ресурс «Позов про витребування майна з чужого незаконного володіння» Щипанова О.О., к.ю.н., доцент. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-4-2011-1/13.pdf>
8. Постанова Великої палати Верховного суду від 14 листопада 2018 року у справі № 183/1617/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81574015>
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 522/7636/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82095857>